

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL. 13-14/1996.-1997.
ZAGREB, 1999.

P **riilozi**

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Pril. Inst. arheol. Zagrebu
Str./Pages 1-210, Zagreb, 1999.

Pril. Inst. arheol. Zagrebu 13.-14./1996.-1997.
Str./Pages 1-210, Zagreb, 1999.

Časopis koji je prethodio

Prilozi 1., 1983., Prilozi 2., 1985., 3.-4., 1986.-1987., 5.-6., 1988.-1989., 7., 1990.,
8. 1991., Pril. Inst. arheol. Zagrebu 9., 1992., 10., 1993., 11.-12./1994.-1995.

Nakladnik/ Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU/
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/ Adress of the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of archaeology
HR - 10000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68
Telefon/phone/fax ++385/01/615 02 50, 615 12 90, 611 72 43

Glavni i odgovorni urednik/ Editor in chief

Željko TOMIČIĆ (Zagreb)

Redakcijski odbor/ Editorial committee

Dunja GLOGOVIĆ (Zagreb), Timotej KNIFIC (Ljubljana, SLO), Remza KOŠČEVIĆ
(Zagreb), Laszlo KÓVACS (Budapest, HUN), Kornelija MINICHREITER (Zagreb),
Mladen RADIĆ (Osijek), Željko RAPANIĆ, (Split) Aleksandar RUTTKAY (Nitra, SK),
Ivančica SCHRUNK (Minneapolis, USA), Željko TOMIČIĆ (Zagreb).

Prijevod na engleski/ English translation

Jadranka BOLJUNČIĆ
Goran HORVAT

Prijevod na njemački/ German translation

Nina MATETIĆ

Lektura/ Language editor

Marijan RIČKOVIĆ (hrvatski)
Ulrike STEINBACH (njemački)
Edo BOSNAR (engleski)

Dizajn/ Design

Roko BOLANČA

Korektural Proofreaders

Kornelija MINICHREITER, Zagreb
Željko TOMIČIĆ, Zagreb

Grafička priprema/ DTP

Studio "U", Zagreb

Računalni slog/ Layout

Ranko PERŠIĆ, Zagreb

Tisak/ Printed by

Tiskara Petravić d.o.o.

Naklada/ Circulation

600 primjeraka/600 examples

Sekundarne publikacije/ Indexed in

GERMANIA Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen
Archaeologischen Instituts, Verlag Philipp von Zabern, Mainz

Izdavanje časopisa novčano podupire

MINISTARSTVO ZNANOSTI I TEHNOLOGIJE REPUBLIKE HRVATSKE
HR - 10000 Zagreb, Strossmayerov trg 4

Sadržaj

- 5 Proslov
 ŽELJKO TOMIČIĆ

Izvorni znanstveni radovi

- 7 KORNELIJA MINICHREITER
Zoomorfna idolooplastika obredno-ukopnog prostora
starčevačkog lokaliteta na Galovu u Slavonskom Brodu
- 23 IVANČICA PAVIŠIĆ
Nakit kasnog brončanog doba s nalazišta Špičak kraj
Bojačnog
- 33 DUNJA GLOGOVIĆ
Fibule iz Ljupča
- 41 REMZA KOŠČEVIĆ
Nekoliko starih brončanih nalaza iz okolice Samobora
- 49 GORANKA LIPOVAC VRKLJAN
Mitraička kulturna slika iz Umljanovića
- 61 IGOR FISKOVIĆ
Jesu li Polače na Mljetu bile sijelo vladara Dalmacije?
- 83 ŽELJKO RAPANIĆ
Spomenici nepotpune biografije *De ecclesiis datandis* (2)*
- 91 ŽELJKO TOMIČIĆ
Ranosrednjovjekovno groblje Zvonimirovo - Veliko Polje,
prinos poznavanju bjelobrdске kulture u podravskom dijelu
Slavonije
- 121 ZORISLAV HORVAT
Neke činjenice o cistercijskom samostanu i crkvi u
Topuskom
- 135 DRAGO MILETIĆ
Plemićki grad Belec
- 155 SNJEŽANA PAVIČIĆ
Osnovni tipovi bizantskih relikvijarnih pektorala
- 161 TAJANA SEKELJ IVANČAN
Kasnosrednjovjekovne keramičke čaše iz Sokolovca,
Rudina-Čečavca i Kapan-Ivanca
- 179 GORAN GUŽVIĆ
JADRANKA BOLJUNČIĆ
Analiza učestalosti nagorjelih kostiju velikih zvijeri u
pleistocenskim naslagama špilje Vindije (Hrvatska)

Prikazi

- 187 ŽELJKO RAPANIĆ
VEDRANA DELONGA, Latinski epigrafički spomenici u
ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj, Split, 1996. Nakladnik:
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika - Split. Serija:
Monumenta mediae aevi Croatiae vol. 1. Str. 1.-608.
(Tekst, Literatura, Index epigraphicus, Index paleographi-
cus, Kazalo osobnih imena, zemljopisnih naziva i važni-
jih pojmova. Sa crtežima u tekstu (Maja Fabijanac i Mar-
ko Rogošić)+ LXXXIV tabli fotografija (Zoran Alajbeg)
+ fotografije u tekstu (Nenad Gattin)+1 karta, /32x23 cm/.

Contents/Inhaltsverzeichnis

- Introduction
ŽELJKO TOMIČIĆ

Original scientific papers

- KORNELIJA MINICHREITER
*Zoomorphic Idols of the Starčevo Ceremonial and Burial Area Site
at Galovo, Slavonski Brod*
- IVANČICA PAVIŠIĆ
Schmuck der späten Bronzezeit vom Fundort Špičak bei Bojačno
- DUNJA GLOGOVIĆ
Fibeln aus Ljubač
- REMZA KOŠČEVIĆ
Several Old Bronze Finds from the Samobor Vicinity
- GORANKA LIPOVAC VRKLJAN
A Mithraistic Cult Relief From Umljanovići
- IGOR FISKOVIĆ
Were Polače on the Isle of Mljet the Seat of the Rulers of Dalmatia?
- ŽELJKO RAPANIĆ
*Denkmäler mit unvollständiger Biographie De ecclesiis datandis (2)**
- ŽELJKO TOMIČIĆ
*Der frühmittelalterliche Friedhof Zvonimirovo - Veliko Polje, ein Bei-
trag zu den Erkenntnissen über die Bjelobrdο-Kultur in der slawo-
nischen Podravina*
- ZORISLAV HORVAT
Einige Tatsachen über das Zisterzienserkloster in Topusko
- DRAGO MILETIĆ
Burg Belec
- SNJEŽANA PAVIČIĆ
Grundtypen der byzantinischen Reliquiarpektoralien
- TAJANA SEKELJ IVANČAN
*Spätmittelalterliche Keramikbecher aus Sokolovac, Rudina-
Čečavac und Kapan-Ivanac*
- GORAN GUŽVIĆ
JADRANKA BOLJUNČIĆ
*Analysis of the Frequency of Partially Burnt Large Carnivore
Bones in the Pleistocene Sediments at the Vindija Cave (Croatia)*

- 189 BORIS GRALJUK
Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, nova serija
ARHEOLOGIJA (A) - sv. 47., strana 41.-117.
ETNOLOGIJA (E) - sv. 47., strana 179.-272.
PRIRODNE NAUKE (PN) - sv. 31., strana 273.-447.
Sarajevo, 1992. - 1995.
Sarajevo 1996. godine
- 190 BORIS GRALJUK
ROBERT WHALLON I LIDIJA FEKEŽA,
Kvantitativna analiza oblika grobne keramike ranog srednjeg vijeka sa teritorija Bosne i Hercegovine,
Izvorni znanstveni rad, str. 43.-59., uz tekst, tablice, histogrami, slike.
- 190 BORIS GRALJUK
ENVER IMAMOVIĆ,
Rezultati probnih iskopavanja u Podastinju, Višnjici i Gromiljaku kod Kiseljaka,
Izvorni znanstveni rad, str. 61.-92., uz tekst, skice, slike, table
- 191 BORIS GRALJUK
VELJKO PAŠKVALIN,
Prilozi proučavanju ilirsko-panonskog plemena Dežitijata i njegovog teritorija u krajevima srednje Bosne u predrimsko i rimsko doba,
Izvorni znanstveni rad, str. 93. do 116., uz tekst 5 tabli.
- 192 BORIS GRALJUK
VELJKO PAŠKVALIN,
Kulturnopovijesna problematika sepulkralnih spomenika rimskog doba s područja Bosne i Hercegovine,
Izvorni znanstveni rad, str. 117.-145., uz tekst, karta nalazišta, 3 table sa 10 slika, bibliografija, sažetak na engleskom.
- 193 BORIS GRALJUK
KEMAL BAKARŠIĆ,
Citati nove serije Glasnika Zemaljskog muzeja, (Arheologija) 1946.-1986.
Izvorni znanstveni rad, str. 147.-167., 11 tablica, 4 grafikona, bibliografija, sažetak na engleskom.
- 195 Marija BUZOV
DIADORA, sv. 15., Zadar, 1993., stranica 452, zajedno s tablama, crtežima, planovima, tlocrtima, fotografijama te kartama.
- 199 Marija BUZOV
DIADORA, sv. 16.-17., Zadar, 1995., stranica 430, zajedno s tablama, crtežima, planovima, tlocrtima, grafikoni- ma, fotografijama te kartama.
- 203 Marija BUZOV
BRUNO MILIĆ, RAZVOJ GRADA KROZ STOLJEĆA 2, SREDNJI VIJEK, ZAGREB, 1995., str. 424, sa ilustracijama, Glosarij, Bibliografija, Kazalo gradova, naseljenih mjesta i arheoloških lokaliteta, te Popis slika i crteža.
- 204 Dunja GLOGOVIĆ
EDWARD HERRING, Explaining Change in the Matt-Painted Pottery of Southern Italy. Cultural and social explanations for ceramic development from the 11th to the 4th centuries B.C., BAR International Series 722, 1998 (Oxford), 255 str., 176. slika.
- 207 Kornelija MINICHREITER
Kratice

urbanološke teme. Prate se različiti procesi transformacije antičkih gradova u prve urbane jezgre srednjega vijeka. Posebice se autor osvrće na pitanje topičkog i strukturnog kontinuiteta grada, njegove matrice, duktusa zidina i sl.

U poglavlju "Geneza" autor iznosi tek neke naznake mogućih odgovora na pitanja kada, gdje i u kojim je okolnostima mogao nastati novi grad, odnosno zametak iz kojega će izrasti toliko specifična i bogata urbana kultura srednjovjekovne Europe.

Autor istražuje "tipične slučajeve" nastanka srednjovjekovnih gradova, postupnim razvojem od ruralnih, preko protourbanih formacija do pravih gradova, potom primjere "oktroirane" geneze ili naseobinske nukleacije oko "pola" ili inicijalne točke (utvrđenja, crkve). Nadalje, autor postavlja svojevrsnu morfološku taksonomiju analizirajući procese rasta, s osam temeljnih dispozicija rasta grada - koncentrični kružni, ameboidni, zrakasti i složeni rast, potom ekscentrični, linearni, policentrični, binarni i bicentrični rast.

U narednom poglavlju "Forma urbis" autor razmatra posljedice rasta procesa na planimetriju grada, što se očituje kružnim, radijalnim, vretenastim, geometričnim i inim složenim matričnim oblicima. Uvjetovanost pojedinog tipa, autor nalazi u topografskim uzrocima, odnosu prema moru ili rijeci, putnim koridorima i sl. Uvriježeno je mišljenje da je srednjovjekovni grad nepravilna, zgusnuta i spontano nastala tvorba. No, B. MILIĆ donosi čitav niz planiranih medievalnih gradova, među kojima se posebice ističu bastide u Francuskoj i Engleskoj, borgade u Italiji, te njima istodobni primjeri srednjovjekovnih planiranih gradova u Hrvatskoj (zagrebački Gradec, Ston, Pag).

U poglavlju o "Fizičkoj strukturaciji", autor razmatra genezu i razvoj srednjovjekovnih gradova, te oblika koje su poprimili kroz rast grada, bilo da je riječ o sponatnim ili o planiranim aglomeracijama. Analitički su predstavljeni fenomeni srednjovjekovne parcelacije, tipologije i smještaja kuće, organizacije gradskog bloka, te s tim u svezi gustoće ali i veličine grada. Posebice je ilustrativan komparativni prikaz dimenzija hrvatskih srednjovjekovnih gradova, na kojem se slikovito može pratiti usitnjavanje strukture i reduciranje javnih prostora.

Kao zasebne cjeline, u knjizi se obrađuju "Funkcionalna topografija" grada, te tema "Središte - srce grada" (trgovi). U poglavlju "Euritmija" govori se o fenomenu urbane euritmije, koja je prikazana kao kompozicijska rezultanta komunalnih i sakralnih dominantni gradskog prostora (zvonici, vjećnice, katedrale). Proporcijski odnosi i red u srednjovjekovnom urbanizmu objašnjeni su čvrstim geometrijskim odnosima u prostoru grada. U srednjem vijeku, sakralne su građevine kao i kulturna mjesta odredile i nastanak i razvojne vektore, pa i oblik mnogih gradova (biskupski gradovi poput Zagreba i Ostrogona, samostanski kompleksi u urbanoj jezgri - Cluny, St. Gallen; hodočasnička mjesta - Santiago de Compostella).

U analitičkim poglavljima, dakako u različitom sadržajnom kontekstu B. MILIĆ je dotaknuo mnogobrojne europske srednjovjekovne gradove, no najvažnije među njima je ipak izdvojio u zasebno poglavlje - "Gradovi spomenici" (Pisa, Siena, Firenca, Brugges, Nürnberg, Krakow i Dubrovnik), te poglavlje "Srednjovjekovne metropole" (Konstantinopolis, Prag, Pariz, te Venecija).

Potom slijedi Sinoptička vremenska tablica europske kulture.

Druga velika cjelina ove knjige je "Pregled izvaneuropskih urbanih kultura" (islamske zemlje, Azija, prijekolumbovska Amerika), koja je obrađena sažetije i ograničava se samo na najvažnije primjere "srednjovjekovnih" gradova dalekih kultura.

I poslije ovog poglavlja slijedi Sinoptička vremenska tablica izvaneuropskih kultura.

Posebno moram istaknuti da su posebna vrijednost u ovoj knjizi, kao i onoj prethodnoj, kvalitetno obrađene ilustracije, bilo da su dijelom preuzete iz relevantne svjetske literature, bilo da su rezultat izvornih autorovih istraživanja, te su ovom prigodom prvi put objavljene. U knjizi je ilustracijama dana prednost, naime uz svaku sliku je kratko sistematizirana najvažnija faktografija s legendama, te opisima neophodnim za bolje i lakše razumijevanje odabranog primjerka. Crteži su unificirani, te su tiskani s orijentacijom ka sjeveru.

Posebno trebamo istaknuti otvorenost knjige prema širem čitateljstvu, jer je ova publikacija usprkos znanstvenoj strogosti, ipak priredena na mnogim mjestima slikovitim vijetama, starim vedutama gradova, te likovnim prikazima.

Na kraju, u prilogu knjige objavljen je iscrpan Glosarij, te Kazalo obrađenih arheoloških lokaliteta, gradova i spomenika, kao i Popis slika i crteža s izvornicima.

Sve tematske cjeline zaključene su kronološkim tabelama i selektivnom Bibliografijom, koja je najuže vezana uz pojedini problem.

Ova publikacija zacijelo ima, osim prvenstveno znanstvene i edukativne funkcije, i funkciju animiranja širokog kruga stručnjaka za istraživanje, proučavanje i zaštitu hrvatske urbanističke baštine.

Na kraju valja istaknuti da ova knjiga nije pisana zbog europskih ili inih urbanizama, već zbog usporedbe naših primjera s europskim, kako bi se moglo uočiti koliko su oni značajni i kolika je njihova kulturološka vrijednost. Jer, kako ističe autor, tek je u kontekstu europske urbanistike moguće prosuditi i ustvrditi da su Dubrovnik, Korčula ili Motovun, uz mnoge druge, na samom vrhu srednjovjekovne umjetnosti izgradnje gradova.

Marija Buzov

Edward Herring, Explaining Change in the Matt-Painted Pottery of Southern Italy. Cultural and social explanations for ceramic development from the 11th to the 4th centuries B.C., BAR International Series 722, 1998 (Oxford), 255 str., 176. slika.

Južnoitalska mat-bojena keramika nadena je, između ostalog i na našoj, istočnoj obala Jadrana, tako da svako novo djelo posvećeno toj temi zavrjeduje pažnju, pa tako i nova knjiga E. HERRINGA.

Prvo je poglavlje svoje knjige autor podijelio u pet sekcija: Ciljevi, metodologija, terminologija, teoretska pitanja i problem uporabe keramičke tipologije. Ciljevi rada usmjereni

su istraživanju promjena kod mat-obojene keramike u kontekstu društvenih procesa, posebno u kontaktu domaćeg stanovništva s Grecima. Što se tiče metodologije, Herring se nastoji osloniti na arheološke podatke više nego na literarne i povijesne izvore. Zbog toga je bez značajnijih otklona prihvaćena tipologija mat-obojene keramike koju je 1985. godine načinio D. G. YNTEMA. On je, naime, kao neodgovarajuće odbacio plemenska, odnosno etnička imena za pojedine keramičke stilove u južnoj Italiji. Povijesni izvori o južnoitalijskim narodima su kontradiktorni, pa je Yntemina geografska nomenklatura za keramiku tim opravdana. Herring raspravlja u Uvodu o kolonizaciji i helenizaciji, a također se kritički osvrće na pojam *koine* koji se često rabi u smislu kulturne zajednice pridošlih Grka i lokalnog stanovništva. Keramičari, obrtnici pripadaju siromašnijim slojevima društva, oni su ekonomski marginalci, što pokazuje suvremena etnologija. Lončari, dakle uvode inovacije u proizvodnju keramike radi zaštite i poboljšanja svoje ekonomske situacije koju ugrožavaju doseljeni stranci. Grčka je kolonizacija u južnoj Italiji, mada ne uvijek izravno, ipak, značajno utjecala na domaću keramiku u okviru kompleksnih društvenih promjena općenito. Herring zastupa mišljenje da su regionalne faze mat - bojene keramike materijalni izraz kulturnog identiteta zajednice, koji nije nužno povezan s etnicitetom. U rubnim područjima, tj. kontaktnim zonama pojedinih stilova, dolazi do svojevrsne integracije - primjenjuju se raznorodni stilski elementi.

Drugo je poglavlje naslovljeno *Obris geografske, arheološke i povijesne podloge južne Italije*, s opširnim zemljopisom pojedinih južnoitalijskih regija. Slijedi pregled arheologije i povijesti - najprije mikenskih veza južne Italije i Sicilije, zatim ranih grčkih naseobina, te kulturnih kontakata s Balkanom. Grčka je kolonizacija dovela do centralizacije starosjedilačkih naselja, što je arheološki evidentirano. Taj je proces izraženiji na jugu, dok u sjevernoj Apuliji nemamo tipičnih oblika urbanizacije. Antički autori spominju domaće stanovništvo jedino kada je riječ o kontaktima s grčkim gradovima i to najviše u stanju rata, a malo je podataka o običajima, kulturi i njihovom društvenom poretku. Vijesti o plemenskoj diobi teritorija su pretežito konfuzne i nejasne, a od naroda najčešće se spominju Dauni, Japigi, Mesapi, Peuceti, Lukani i Enotri. Od 6. st. pr. Kr. naovamo, naglo raste upotreba grčkih proizvoda, što se označava terminom "helenizacija". Sjeverna se Apulija iz geografskih, a i političkih razloga opire tom procesu. Područje oko rijeke Ofanto održava prekomorske veze s Ninom i Nezakcijom u 7. st. pr. Kr. Opisana je ukratko povijest južnoitalijskih gradova, a povijesni dio završava bitkom kod Beneventuma 275. g. pr. Kr., kada Rimljani osvajaju južnu Italiju.

U trećem je poglavlju sažeti prikaz razvoja mat - bojene keramike u južnoj Italiji od 11. do 4. st. pr. Kr. Maximilian Mayer je prvi identificirao regionalne stilove keramike u južnoj Italiji. W. Taylour je ustanovio da južnoitalijska keramika pokazuje jake utjecaje grčke geometrijske keramike s jedne strane, a s druge strane mikensku tradiciju. Lo Porto je uveo, osim geometrijske japigijske i protogeometrijsku japigijsku keramiku. Autor dalje nabroja neka nova iskopavanja u Italiji koja su dala nove podatke na kojima se baziraju rezultati istraživanja i to prvenstveno De Juliisa za Dau-

niju. Slijedi opis manufakturnih tehnika mat-obojene keramike i usporedna kronološka tablica od godine 1050. do 200. pr. Kr. sa svim Ynteminim regionalnim grupama: Salento, zapadna Lukanija, Bradano, sjeverna Lukanija, Bari, Ofanto i Tavoliere. Treća sekcija ovoga poglavlja bavi se prvim dvjema fazama mat-obojene keramike u južnoj Italiji, a te su južnoitalijska protogeometrijska i južnoitalijska ranogeometrijska keramika. Za protogeometrijsku keramiku postoje radiokarbonski datumi oko sredine 11. stoljeća pr. Kr. Ona svoj nastanak zahvaljuje mikenskim utjecajima i vezama s mat - bojenom keramikom Tesalije, Makedonije, Epira i Albanije. Geometrijska južnoitalijska keramike predstavlja naredni stupanj razvoja (10. i rano 9. st.pr. Kr.) s približno jednakom rasprostranjenosti. Od kasnog 9. st.pr. Kr. počinje razvoj regionalnih stilova koje Herring podrobno obrađuje po ovim stavkama: tehnika, morfologija, dekoracija, kronologija, distribucija, usporedbe i komentar. Za nas je najzanimljivija sjevernoapulska geometrijska keramika, tj. daunska keramika, koja je zahvaljujući De Juliisu najbolje istražena. Podijeljena je po M. Mayeru na sjevernodaunsku - Ascoli Satriano, Lucera i Ortona i južnodaunsku grupu - Canosa i Ruvo di Puglia. Kod Ynteme su to grupe Tavoliere (sjeverna) i Ofanto (južna) geometrijske keramike. U Nezakciju i Ninu nađeni su primjerci mat-obojene sjevernoapulske srednjogeometrijske keramike koji se datiraju po Yntemi i Heringu u kasno deveto ili osmo stoljeće pr. Kr. Ostali apulski import iz naših krajeva ide u grupu sjevernoapulske kasnogemetrijske keramike i u *Ofanto subgeometriko I. i II. A*. Mlada keramika ove potonje grupe prestaje se izvoziti preko Jadranskog mora oko sredine 6. st. pr. Kr., što je posljedica grčkoga prodora na sjeverni Jadran. Svaka od regionalnih grupa južnoitalijske mat-obojene keramike ilustrirana je prikazom tipičnih oblika i ornamenta, također kartom nalazišta. Treće poglavlje završava općim opaskama o regionalnim stilovima, koji su po Heringu izraz kulturnog identiteta različitih domorodačkih skupina. Kulturna diferencijacija postaje vidljiva u kasnom devetom i u osmom st. pr. Kr. Kroz naredna tri stoljeća promjene stila vjerno odražavaju kulturne procese. Od šestoga st. pr. Kr. u domaćim naseljima počinje izrada raznih drugih vrsta keramike uključujući grčke tipove posuda i obojene keramike izradene na lončarskom kolu.

Naslov četvrtoga poglavlja glasi - *Razlozi za razvitak mat-obojene tradicije i prilog apsolutnome datiranju južnoitalijske ranogeometrijske keramike u kojemu su izneseni ovi glavni zaključci:*

Početni impuls za proizvodnju mat-obojene keramike u južnoj Italiji je nastojanje da se nadomjesti uvoznom mikensku keramiku i italo - mikensku keramiku. Drugi je razlog proizvodnje veća vrijednost koju je ta vrsta keramike imala tijekom čitavog svojeg trajanja u odnosu na Impasto keramiku, primjerice. Na temelju novih radiokarbonskih datuma južnoitalijska geometrijska rana keramika iz Gravine može se datirati već u potkraj 10 st. pr. Kr.

O praktičnoj funkciji mat-obojene keramike nije se do sada mnogo raspravljalo, zaključuje Herring na početku četvrtoga poglavlja, koje je posvećeno tom problemu. Ranija mat-obojena keramika rabljena je, osim kao grobni prilog i u domaćinstvu. S vremenom, napose s početkom bikromne

keramike, na važnosti dobiva njena pogrebna funkcija. Herring obrazlaže tu pojavu općim opadanjem domaće južnitalske keramike, koju počinje istiskivati grčka roba.

Regionalni stilovi i kulturni identitet, naslov je šestog poglavlja knjige. Teoretski model interpretacije regionalnih razlika keramičkih stilova kreće se u razglabanju odnosa kultura - pleme - etnik - narod i sl. Glede varijabilnosti stilova, Herring se priklanja teoriji "razmjene informacija" između grupa. Razvoj regionalnih stilova keramike u kasnom 8. i 7. st. pr. Kr. izraz je kulturne identifikacije skupine. Težnja za kohezijom uzrokovana je socijalnim i ekonomskim pritiskom pojačanog grčkog interesa za jug Italije. Tu misao Herring varira uglavnom kroz čitavu knjigu, bilo da raspravlja o ekonomskim ili kulturnopolitičkim prilikama, centralizaciji naselja i sl. Grci su apostrofirani kao katalizator i u raspravi o opadanju regionalne stilske koherencije i usporednome razvoju keramike na lončarskom kolu i mat-obojene keramike u južnoj Italiji (sedmo poglavlje). U šestom i petom st. pr. Kr. počinje proizvodnja keramike na lončarskom kolu s ornamentikom poznatom pod imenom prugasta ili vegetabilna. Ona je izrađena na lončarskom kolu prema modelima grčkog stolnog posuđa. Izrada mat - bojene keramike bila je sporija i nije mogla izdržati tržišnu konkurenciju. Iako se radi o dvije strogo odvojene lončarske tehnike, kod ornamentike se pojavljuju hibridni tipovi.

Područje sjeverne Apulije pokazuje različiti model razvoja mat - bojene keramike, pa je toj temi posvećeno posebno, osmo poglavlje knjige. Važan utjecaj na razvoj mat-obojene keramike u sjevernoj Apuliji imaju vanjski kontakti. Od osmog do kasnog šestog st. pr. Kr. keramika se izvozi u prekomorske krajeve i na sjeverni Jadran (Nin, Nazakcij), također i u druge krajeve Italije. Odredene radionice (Canosa i Ruvo di Puglia) proizvode posude koje je namijenjeno isključivo izvozu. Herring ukratko sažima problem daunskih stela na kojima se pojavljuju isti geometrijski uzorci kao i na keramici, iako se stele i radionička središta keramike teritorijalno ne poklapaju, no oboje su indikator daunskoga etničkog identiteta. Prekojadranske veze Dauni održavaju nesmetano sve do oko 530. g. pr. Kr., što dokazuju nalazi keramike stila *Ofanto Subgemetrico II. A* u Ninu, Nezakciju i Puli. Nagli nestanak toga tipa importa na Caput Adriae u to vrijeme izravno se povezuje s grčkim prodorom na gornji Jadran.

U pretposljednem, devetom poglavlju, autor je pokušao načiniti kartu podjele južne Italije na temelju keramičkih pokazatelja. Ona je komparirana s kartom napravljenom po tzv. *settlement patterns*, odnosno hipotetičkom kartom razgraničenja teritorija većih lokalnih zajednica.

Deseto poglavlje Herringove knjige sadrži opći sažetak i zaključke, pretežito ponavljajući ono što je napisano u sažecima pojedinih poglavlja. Na kraju je još bibliografija i indeks mjesta.

Kao što je naglašeno, ovaj je rad značajan, zbog toga jer obrađuje i naše nalaze, tj. sjeverno - apulski import, primjerice iz Nezakcija (str. 93., slika 106.) i iz Picuga (str. 99., slika 117.). Osim toga zanimljiva su zapažanja o društvenom položaju obrtnika keramičara, zatim kalkulacije o količini godišnje proizvodnje keramike u pojedinim radionicama itd.